

Gud og helbredet

Af Jesper Hoffmeyer

Niels Christian Hvidt og Christoffer Johansen (red.): "Kan tro flytte bjerge? Om religion og helbred", Gyldendal 2004.

Som læg læser af denne udmærkede behandlig af troens og helbredets gådefulde samspil slår det mig, at teologiens genvordigheder med samspillet ikke er mindre end lægevidenskabens. Troens gunstige indflydelse på målbare helbredstegn er åbenbart en kendsgerning, og det sætter grå hår i hovedet til begge sider.

Interessant er det også, at jeg skulle helt hen til side 193 før det oplagte spørgsmål, som lå mig på læben hele vejen igennem bogen, blev stillet: "Hvis motivationen for at blive troende er, at det er godt for mit helbred ... er det så overhovedet tro? Handler tro ikke om noget helt andet - hengivelse, overgivelse, tilbedelse?" spørger den ene af bogens to redaktører, teologen Niels Christian Hvidt. Med henvisning til 1800-tals teologen Friederich Schleiermacher peger Hvidt her på, at den personlige religiøse erfaring er næret og formet af det religiøse fællesskab og den særlige tradition, som troen udledes i. Ja, den rene religiøse følelse findes helt enkelt ikke ifølge Schleiermacher.

Den naive udlægning af det empiriske materiale vil jo være, at Gud kommer sine tilbedere til hjælp. Det nytter at bede. Og selvom bl. a. psykologen Peter La Cour i et indsigtfuldt kapitel foreslår en hel del mere jordnære livsstilsforklaringer på det gode helbreds forkærlighed for de troende, synes bogen alligevel at sværme rundt om denne mulige fortolkning. Der er således en grundig behandling af fjernbønnens gavnlige indflydelse (bønner fremsat af troende fjernt fra den syge selv), ligesom katolske helgenkåringer og mirakuløse helbredelser tages under behandling.

Jeg finder det - indrømmet - lidt bizart at skulle beskæftige mig videnskabeligt med den slags. I et fælles kapitel om moderne fjernbønsundersøgelser begrundes de to redaktører deres emne ved at henvise til store opdagelser i lægevidenskabens som f. eks. opdagelsen af kolerasmitten fra drikkevand, der jo også var resultatet af vilkårlige statistiske undersøgelser. Men det egentlige problem her er et andet: Hvis bønner har fysiske virkninger i vores verden, så er verden i princippet uforudsigelig. Hvis nogen bad for, at der blev atomkrig, kunne denne i så fald bryde ud ganske uden

årsag - for Herrens veje antages så vidt vides at være uransagelige. Og i en sådan verden er det meningsløst at lave empirisk videnskab. Det er derfor ikke blot bornerthed, der bør få os til at afvise statistiske undersøgelser af mirakler. Selve miraklets logiske status gør en sådan undersøgelse meningsløs. Hvis jeg troede på mirakler, ville jeg finde mig noget andet at lave end at forske ved Københavns universitet.

Her nærmer vi os vist det teodicé problem, som vel er teologiens egentlige smertensbarn. Hvis Gud er så uretfærdig at han lytter til nogle bønner og ikke til andre, så er han jo langt fra perfekt. Og at han skulle have for vane kun at lytte til de retfærdiges bønner, er der vist ingen, der vil hævde. Hvidt gør her opmærksom på en noget fortrængt kendsgerning, sådan som kristendommen oftest forklares hertilands, nemlig at uden tanken om den personificerede, metafysiske ondskab, Djævelen, må verdens onder nødvendigvis blive en del af Guds væsen. Så måske var troen på Djævelen at foretrække? Lad mig indrømme, at i passager som disse kommer jeg næsten til at elske teologien. Troen på den personificerede, skabende Gud indebærer i den sidste ende nok så sindrige problemer som dem, naturvidenskaben må slås med.

En måde at forklare troens helbredsfræmmende virkning på er selvfølgelig at anskue troen som en slags placebo, og heldigvis har bogen fundet plads til et kapitel af dr. med. Mogens Claesson om moderne forskning i placebo effekten. En anden dimension af problematikken er selve opfattelsen af, hvad sygdom overhovedet er, et tema der behandles af filosofen Uffe Juul Jensen. Læge Christoffer Johansen diskuterer sammenhængen mellem psyke og sundhed og noterer, at hvis psykiske forhold kan helbrede sygdom, så skyldes dette formentlig mest eksistentielle forhold som vores evne til at indgå i nære relationer og sociale netværk, faktorer som har indlysende sundhedsmæssige konsekvenser.

Det eksistentielle tages videre op af sognepræst Mikkell Vold i et kapitel, der undersøger Victor Frankls psykoterapeutiske ideer som både ressource for men også modstykke til kristen sjælesorg. Kapitlet er overordentligt interessant men gentager ukritisk nogle rutinemæssige antagelser om det naturvidenskabelige verdensbillede, som givetvis har været gyldige på Frankls tid, men som i nogen grad smuldrer idag. Mennesket har "ånd" siger Frankl, og dette åndelige element indebærer, at en naturalistisk antropologi ikke slår til. Hertil må indvendes, at allerede antropologen Gregory Bateson beskæftigede sig livslangt med forholdet mellem ånd og natur, og

den nysgerrighed lever bestemt videre idag bl.a. under navnet biosemiotik. Der er altså et tredje, bioantropologisk, spor, som altid - lidt bekvemt? - lades ude, når man uden videre slutter fra åndelighedens realitet til naturvidenskabens afmagt.

Nu fik jeg så det sagt.

Bogen slutter som sig hør og bør af med en salut fra Johannes Møllehave om selvet, fortvivlelsen og modet efterfulgt af en smuk salme - af Simon Grotrian. Undervejs er der ud over de nævnte også kapitler af Peter Elsass, Stig Ekkert, Jan Ulrik Prause og Per Bech.